

KOSMICKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK 25 (1987) ČÍSLO 3

NEPERIODICKÝ VĚSTNÍK ČESKOSLOVENSKÉ ASTRONOMICKÉ SPOLEČNOSTI PŘI ČSAV

KOSMICKÉ ROZHLEDY, neperiodický věstník Československé astronomické společnosti při Československé akademii věd

ročník 25 (1987) číslo 3

70 let Československé astronomické společnosti

Ano, naší Astronomické společnosti je už sedmdesát, dosáhla by tedy kmetského věku, jestliže by šlo o jedince, a v takovém případě by procházela labutí písní své výkonnosti, pokud už by se neodebrala do jiných dimenzí. U naší jubilačky došlo pochopitelně k mnoha změnám stejně jako v životě individua, její existence je však naštěstí podřízena jiným zákonům a takový jev jako je střídání generací zajistí, že i v sedmdesátce nemusí projevovat příznaky snížené činnosti a senility. Avšak právě ta odvěká štafeta je bolestná, protože žádný z těch, kteří společnost zakládali, není již mezi námi. A my, kteří patříme, málo platné, k té starší generaci a měli jsme to štěstí je poznat, na ně často s nostalgii vzpomínáme. Nepoznal jsem první předsedy prof. Jar. Zdenka a dr. Kaz. Pokorného. Vzpomínám na třetího předsedu ČAS prof. Františka Nušla, jehož podpis stojí na mé první členské legitimaci a kterého jsem potkal jen krátce jako kouzelného stařečka na procházce zahradou Ondřejovské observatoře. Na pana Josefa Klepeštu, nesmírně přátelského a činného člověka a knihovníka prvního šestičlenného výboru Společnosti. S věcně laskavým a trochu nesmělým úsměvem procházel prostředím zájemců o astronomii, zajímal se o všechno dění a jako štedrý Santa Claus rozdával - tu miniaturní otočné mapy, tu nějakou fotografii, mapku. Nevím, jak to dokázal, snad s sebou nosil nějaký neviditelný bezedný koš s dárky. Zní to skoro pohádkově, vidíte? A přece takový člověk existoval, skutečný jako my dnes, a patřil nedílně k nám i astronomické společnosti. Vybavuji si pana radu Karla Nováka, jehož koníčkem kromě astronomie byla i jemná mechanika a otcovsky se staral o hodiny Petřínské hvězdárny. Mám v paměti obraz, jak s neodmyslitelným doutníkem v ústech demonstruje hodiny s křemenným kyvadlem a pokřižovav se, klade křehké kyvadlo na stůl pokrytý měkkou přikrývkou. Ti stáli u zrodu Společnosti, byli přítomni na ustavující schůzi 8. prosince 1917. Setkal jsem se i s inženýrem Viktorem Rolčíkem, v jehož dílně vznikla řada astronomických dalekohledů a který v době mého vstupu do Společnosti již žil v ústraní, i s docentem Vincencem Nechvílem, profesionálním astronomem vzácné skromnosti. I ti zakládali před 70 lety naši Společnost, stejně jako Ing. Jaroslav Štych, ing. V. Bořecký, Karel Anděl a další, které jsem nepoznal. A ti lidé, které nepoznáme, jsou pro nás pouhými jmény, třebaže známe jejich podobu z portrétů a víme o jejich roli v historii ČAS. Osobní poznání je nenahraditelné, třebaže je jednostranné a subjektivní.

Listuji v albu své paměti a otevírám stránky, kde stále žijí mnozí další. Věnovali část svého života a někdy téměř celý život své lásce, kterou se pro ně stala astronomie i Astronomická společnost, do jejichž řad vstoupili později. Jak nevzpomenout pana Františka Kadavého, původně administrátora Petrínské hvězdárny, jenž se stal později jejím prvním ředitelem. Pod tímto suchým a mnoho neříkajícím slovem administrátor se skrývala duše hvězdárny. Vedl nás, začínající průvodce a členy, mladé studentiky, s taktem a zaujetím vřcholného, prvotřídního pedagoga. Měl pro nás porozumění i přátelské slovo a díky tomu jsme si ani příliš neuvědomovali, že je také náročný a důsledný. Rozuměl i legraci a ve vzácných chvílích volna, třeba o silvestrovských večerech, s námi úplně splýnul. Se svým "astronomickým širákem", mnohokrát propáleným při pozorování Slunce, procházel hvězdárnou a když nastala ta nezvyklá chvíle, že ho povinnost zavolala jinam, byl stále tam. Myslím, že dosud tkví v jejích prostorách. Zaujatý a známý přednášeč, který uměl mluvit přístupně a nestyděl se říci: nevim. Někdy si tím nezadal, naopak. Při přednášce mluvily i jeho jemné ruce.

Vzpomínám na robustní postavu Václava Jaroše, dalšího předsedy Společnosti po prof. Nušlovi. Docílil svým vlivem, že ČAS se koncem čtyřicátých a během padesátých let významně podílela na rozvoji naší amatérské astronomie. Vznik lidových hvězdáren, rozvoj přednáškové činnosti v rámci Společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí - pozdější Socialistické akademie - to všechno sleduje i ty cíle, které při svém vzniku měla na zřeteli Československá astronomická společnost. Ta pak od roku 1957 prochází reorganizací, je přidružena k ČSAV a stává se společností výběrovou na svém I. celostátním sjezdu 17. dubna 1959. Díky dvojmu druhu členství, řádnému a mimořádnému, však její členská základna zůstává dosti široká a Společnost může navázat na předchozí tradice a udržet kontinuitu, protože v ní koneckonců pracují titíž lidé. Předsedou se stává Dr. Bohumil Šternberk, noblesní a akurátní, ředitel Astronomického ústavu ČSAV. Československá astronomická společnost při ČSAV zakládá nebo obnovuje pobočky a rozvíjí jejich činnost, stejně jako práci v odborných sekcích. Tak se postupně dostáváme k současnosti, kdy máme příležitost popřát naší jubilatce hodně mladistvého elánu a především hodně aktivních a agilních členů, protože činnost koneckonců vždy záleží na lidech.

To všechno, o čem jsem se zmínil, by snad bylo i bez Astronomické společnosti, ale bylo by to jiné. Historie však nemá ráda slůvko "kdyby". Protože byl v české veřejnosti zájem o amatérskou astronomickou činnost, vznikla Astronomická společnost. Protože vznikla a rozvíjela činnost, vzrostl zpětně zájem veřejnosti. To, co chtěla, bylo dosaženo: vznikla celá knihovna československých astronomických publikací, často známých celosvětově. Vyrostla ne jedna, ale desítky hvězdáren, Je přitom úplně jedno, že často mimo rámec Společnosti a mimo její "režii". Nejsme malicherní, jako nebyli ani ti, co stáli u jejích počátků před sedmdesáti lety. Nešlo jim přece o mocnou a mnohatisícovou společnost, ale o rozvoj československé astronomie amatérské - ale přáli si i rozvoj naší astronomie profesionální. A Společnost měla